

Profokollkomiteens Innstilling III.

Fiendtlighetenes avblåsning.

Av **102026**
direktør Lorentz Vogt.

Der opereres i protokollkomiteens innstilling vedrørende april dagene som også siden med begrepet storindustrien, som skulde være særlig defattistisk innstillet; dessuten be- sett av profitbegjær, som senere skaffet Administrasjonsrådet vanskeligheter og som særlig gjorde sig gjeldende gjennom nevnden for industri og omsetning. Jeg må åpent erkjenne, at jeg ikke forstår fremstillingen, og jeg skulde dog ha visse betingelser for å gjøre det.

Med storindustrien mener man i Norge den elektrokjemiske og den elektrometallurgiske industri. Dessuten har man en del spredte store industriforetagender som Borregaard, Union og Saugbrugsforeningen samt enkelte bergverk. Den elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri eies for den alt overveiende del av belgisk, fransk, engelsk, kanadisk og U. S. A.-kapital. Dessuten en del svensk kapital og i bergverkene var der i meget begrenset målestokk tysk kapital. At noen av de vesteiede ledere straks etter okkupasjonen og uten adgang til å komme i forbindelse med sine eiere skulde begynne å drive politikk på egen hånd er lite sannsynlig. De navn som nevnes hadde bare en periferisk forbindelse med storindustrien. Det fremheves at lederne av en rekke av disse bedrifter hadde sin utdannelse i Tyskland. Det virker som en insinuasjon. Formen er følgende: «Like- som de før nevnte industrifolkene har også Horn sin ingeniørutdannelse fra tysk universitet. Han er generaldirektor for det norske Zinkkompani og direksjonsmedlem i en rekke norske industriselskaper.» Hva er nu tilfelle? Generaldirektør Horn blev uteksaminert fra den tekniske høiskole i Dresden i 1897. Siden har han vært i statens veivæsen, Electric Furnace (amerikansk kapital), generaldirektor for Oslo gass- og elektrisitetsvesen og senere adm. direktør for Zinkkompaniet (belgisk-fransk kapital).

Hvad utdannelsen angår, så søkte i forrige århundre og også i dette

til noe positivt skritt utover det fortsatte arbeidet for å få fjernet Quisling. Slik forløp tiden til om aftenen fredag 12. april.

Da kom den første henvendelse til Industriforbundet om å inn for fiendtlighetenes avblåsning. Denne henvendelse kom hverken fra storindustrien eller fra annen industri, men fra formannen i Oslo Handelsstands Forening til undertegnede. Kravet gikk ut på, at jeg straks måtte reise ut til generalsekretær Horn for å bevege denne til å dra til Kongen. Jeg avviste kravet, da der ikke var noen som helst grunn til å dra ut til Horn sent på aftenen, men jeg erklærte mig villig til å oppsøke ham neste dag, hvis vedkommende vilde skaffe mig en bil. Så skjedde. Hele utviklingen er skildret i mine notater fra de dager. Disse er utførlig gjengitt av undersøkelseskommissjonen, som imidlertid for denne saks vedkommende først begynte citatet lørdag morgen. Dermed blir bakgrunnen — henvendelsen fra formannen i Oslo Handelsstands Forening borte.

Resultatet blev en konferanse på Norsk Hydros kontor, lørdag 13. april — hvor man blev enige om «at det sannsynligvis vilde være riktig å søke å få fiendtlighetene avbrutt og at det vilde være riktig at det gikk en henstilling til Kongen, idet man forutsatte at Kongen ikke var tilstrekkelig informert om den maktutfoldelse som forelå fra tysk side i Oslo og om de store tropestyrker som var ankommet. Man var videre enig om at der burde søkes kontakt med Hølesteretts justitiarius som eneste tilbakeværende representant for statsmaktene.» (Mine notater gjengitt i undersøkelseskommissjonens innstilling side 140.) Kommisjonen tilføjer for egen regning samme side: «En kan vel nu etterpå si, at det var heldig, at disse fredsbestrebelsene (?) ikke førte frem, men kommisjonen vil ikke rette noen bebreidelse mot de menn som under den herskende forvirring i april dagene 1940 søkte ad legal vei og med legale midler å åpne mulighet for nye forhandlinger gjennom vår konge og lovlige regjering.» — Denne opfatning tør bli stående. Imidlertid finner Stortingets proto-

te avsnitt ikke nedskrevet «mens herrene ventet». Etter ordlyden må det være nedskrevet dagen etter. Det er da heller ikke godkjent av de tilstedeværende.

For øvrig er det i P.M. følgende feil eller unøaktigheter:

- 1) Da generaldirektør Horn, direktør Finn Dahl og undertegnede søkte Paal Berg ants vi ikke, at han hadde sikret sig forbindelse med Kongen.
- 2) Direktør Klavness og skibsreder Paust søkte den eftermiddag overhodet ikke Paal Berg. Men dennes vert, direktør Schjelderup ringte til Klavness og bad ham komme til en samtale. Klavness spurte om han kunde ta med skibsreder Paust som bodde i nærheten. Deri innvilget Gunnar Schjelderup.
- 3) P.M.-et — men ikke innstillingen — savner opplysning om at direktør Fr. Heyerdahl var til stede.

Fortsettelse side 6

PREDIKANTLISTE

Nøtterøy Indremisjons U. A. har møte hos Fuglestrand, Gjøp, lørdag kl. 19.30. Lærer Kjelsberg taler.

12 søndag etter trefoldighet:

Tønsberg domkirke kl. 10.30: Hølmesse med nattverd ved domprost Eeg-Svendsen. Kollekt til Oslo Småkirkeforening.

Slagen kirke kl. 10.30: Gudstjeneste ved Klnaforbundets emissær Rettedal og sogneprest Blom Svendsen.

Valøy kirke kl. 10.30: Gudstjeneste ved sogneprest Ole Andersen.

Øvre Råmnes: Indremisjonen har månedsmøte hos Hans Klausen førstsk. søndag kl. 19 ved pastor Grønlien.

Jarlsberg Indremisjon har fellesmøte i Sem lokale søndag kl. 16 (4) ved Kristian Andreassen m. fl.

BEKJENTGJØRELSER

†

Vår kjære bror, onkel og svoger,

trelasthandler

Halvor Wold

døde i dag, 81 år gammel.

Tønsberg, 11 aug. 1948.

Familien.

er
TB 13, 8, 48
aun-
berg-
larald
i sel-
et var
arten
for-
annet
endel
under
nytt
som
nem-
an-
tyde-
um-
e båt
horde
er sig
for
kiner
kup-
på
år
B
m av
gitt,
nære
byg-
reiser
noe
hus
dette
kan
gjøl-
nullg
lig-
Fyl-
t eh
se-
tre-
til-
e or-
et er
ut
p fra

Mu:
av
Oj
S
to
de
avs:
D A
Jan
Ji

Stiftelsen og de økonomiske og tekniske utdannelse fra tysk universitet. Han er generaldirektør for det norske Zinkkompani og direktjonsmedlem i en rekke norske industriselskaper. Hva er nu tilfelle? Generaldirektør Horn blev uteksaminert fra den tekniske høiskole i Dresden i 1897. Siden har han vært i statens veivæsen, Electric Furnace (amerikansk kapital), generaldirektør for Oslo gass- og elektrisitetsvesen og senere adm. direktør for Zinkkompaniet (belgisk-fransk kapital).

Hvad utdannelsen angår, så søkte i forrige århundre og også i dette de fleste ingeniører tyske høiskoler. De passet oss best. De gav utmerket lærdom og dessuten var — hvad der var helt avgjørende for de fleste nordmenn — studiene meget billigere i Tyskland enn ved tilsvarende læreanstalter i Storbritannia eller De Forente Stater. Det var forresten ikke bare på det tekniske område at der var meget å lære i Tyskland. Da statsminister Gerhardsen i 1929—30 ved hjelp av Conrad Mohrs stipendium fikk anledning til å komme ut og lære, gikk hans ferd til Tyskland. Var Gerhardsen tysk innstillet? Var det hans interesse for nazisme, som da holdt på å få sitt gjennombrudd, som drog? Selvfølgelig ikke. Han skulde studere arbeidsforhold. Han drog dit hvor det var noe å lære. Jeg nevner disse ting såvidt utførlig, fordi jeg mener, at man iallfall i offisielle dokumenter bør komme bort fra insinuasjoner og fra mistenkliggjørelse av medmenneskers motiver. Går man sig inn på insinuasjonenes vei vet man dessuten aldri hvor man ender. I dette tilfelle endte man altså hos Gerhardsen. Vi får lære å betrakte hverandre som hederlige mennesker, så får vi kjempe desto hårdere om det berettigede i den enkeltes synsmåter. Og så til saken.

Den første uke etter 9. april var alle mennesker usikre og forvirrede. Den 9. april om morgenen hadde regjeringen inntatt en sterk holdning. Stortingsmøtet om aftenen den samme dag stod helt i defaltismens tegn. Prinsipielt holdt man på den danske ordning. Subsidiært vilde man gå over grensen for å holde navnet oppe, selvom der ikke blev stort å gjøre. Ingen talte om kamp. Denne defaltisme var vel kjent. Den akapte usikkerhet blandt troppene. Den bidrog i de kommende dager til å sette humøret ned i Oslo, som samtidig oplevte den tyske maktutfoldelse. Den ledte til...

med Hølesteretts justitiarius som eneste tilbakeværende representant for statsmaktene. (Mine notater gjengitt i undersøkelseskommissjonens innstilling side 140.) Kommissjonen tilføier for egen regning samme side: «En kan vel nu etterpå si, at det var heldig, at disse fredsbestrebelse (?) ikke førte frem, men kommissjonen vil ikke rette noen bebreidelser mot de menn som under den herskende forvirring i april og mai 1940 søkte ad legal vei og med legals midler å åpne mulighet for nye forhandlinger gjennom vår konge og norske regjering.» — Denne opfatning bør bli stående. Imidlertid finner Stortingets protokollkomité å måtte se mindre overbærende på disse bestrebelse. Her til har sikkert bidradd et noe elendommelig P.M. fra Paal Berg, som han selv har forfattet om aftenen den 13. april under en konferanse hos direktør Gunnar Schjelderup. Sammenhengen vil fremgå av nedenstående skrivelse som undertegnede fant å burde sende Stortingets protokollkomité:

I innstillingen fra undersøkelseskommissjonen av 1945 er det side 141—143 gjengitt etter Paal Bergs «dagbok» et P.M.

Om dette heter det: «Mens herrene ventet på forbindelse (med Kongen) satte Paal Berg op et P.M. over det han aktet å si til Kongen. Det inneholdt også de meldinger de tilstedeværende ønsket å overbringe Kongen. Dette P.M. lyder etter Paal Bergs dagbok i sin helhet slik:

«P.M.
Jeg har i dag o. s. v., første avsnitt.

På side 2 kommer så annet avsnitt: «Det er blitt kjent, at jeg har fått anledning til å komme i forbindelse med Deres Majestet. Jeg er i går ettermiddag blitt opøst av fremtredende menn innen vår industri og skibsfart deriblandt Norges Industriforbunds president Horn og dets direktør Lorents Vogt, direktør Dahl, Norsk Arbeidsgiverforening, direktør Klaveness i Rederforbundet og skibsbreder Dagfinn Paust. Representanter fra industrien har bedt mig meddele Deres Majestet følgende: (Her skulde han ha lest op et P.M. som var forfattet av Vogt og godkjent av Horn. Det gikk sterkt inn for fred.)»

Et langt Paal Bergs P.M.
Som det fremgår av uttalelsen...

Jarlsberg, Industriforbundets møte i Sem lokale søndag kl. 16 (4) ved Kristian Andreassen m. fl.

BEKJENTGJØRELSER

†

Vår kjære bror, onkel og svoger,
trelasthandler
Halvor Wold
døde i dag, 81 år gammel.
Tønsberg, 11 aug. 1948.
Familien.
Føres til krematoriet fredag kl. 18 (6).

†

Min kjære mann,
Johan Larsen
døde i dag, nær 84½ år gml.
Lundetelgen, 12. aug. 1948.
Sanna Larsen.

† **Gravsanger - Takkekort**
Tønsbergs Aktietrykkeri.

Dr. Hjortsæter
bortreist fra 14. aug. til 30. aug.

Min hjerteligste takk
for den store oppmerksomhet på 80 årsdagen.
Gustava Andreassen.

Evangelisk møte
holdes i losje Aftenstjernen i dag kl. 19.30.
Alle velkommen.

Nøtterøy K. U. F.
Tur til Steinkloss søndag. Båt fra Tegilverket kl. 15, fra Nesbryggen kl. 15.30. Niste medtas.
+ All ungdommen velkommen.

Yngresstevnet på Barkåker
søndag 15. august
Møter kl. 16 og 19. Talere Ingrid Hellingrud og Fritz Hansen. — Sang og musikk. Mat medtas. Melk og mineralvann fåes kjøpt. Yngresforeningene innbyr.
Alle hjertelig velkommen.

eliser
noe
hus
dette
kan
gjeld
ullig
lyg
t en
se
tre-
til-
or-
er
ut
fra

hel-
over-

el er
se ut
ortert
kjært
m på
og at
En-
nær

op-
trek-
on så
sterst

fjor
for-
7218
le tre
men
t 15
ved-
fvels-
læres-
ennu
et er
enn

for
nder-
drich
Arbe
Arbe-

truer
med
lisert
ress-

ere i
obest

neut
i da
bede

DA
Jans
Ja
har
dag
drea
Kl
kl.
Ret
Kj
e
og
slik
ner
ha
me
au
og
on
i
me
Te
kl.
er
te
La
ze
m
K
T
0.

Fiendtlighetenes avblåsning.

Fortsettelse fra side 3.

Denne var tilkalt av direktør Gunnar Schjelderup.

4) P.M.-et — men ikke innstillingen — savner opplysninger om at stortingsmann, ordfører, advokat Chr. L. Jensen var til stede. Han kom direkte fra Elverum via Hønefoss. Hans referat av begivenhetene på regjeringssiden øvet selvsagt meget innflytelse på stemningen blandt de tilstedeværende. For H. M. Kongen måtte det være av interesse å vite at Paal Berg under sin samtale med denne var orientert gjennom en av Stortingets medlemmer. Det vilde ha vært heldig til belysning av situasjonen om undersøkelseskommissjonen hadde nevnt hr. L. Jensens stilling som stortingsmann. At han var ordfører i Aker, hadde i denne forbindelse mindre betydning.

5) P.M.-et inneholder ingen opplysning om at direktør Gunnar Schjelderup var til stede. Så aktiv som direktør Schjelderup var i de dager er dette uforståelig.

6) I parentes sies at industriens uttalelse var forfattet av mlg og akseptert av Horn. Begge deler er galt. Nevnte uttalelse, som for øvrig er borte, er forfattet av direktør Finn Dahl, direktør Heyerdahl og direktør Schjelderup samt av undertegnede som satte den i pennen etter diverse omredigeringer av ordlyden. At direktør Finn Dahl har vært med på uttalelsen, fremgår også indirekte av P.M.-et. Det vilde nemlig i tilfelle ha vært helt utilbørlig av Paal Berg først overfor Kongen å nevne direktør Finn Dahls navn som en av industriens menn og så lese op en uttalelse fra industrien, som denne ikke hadde vært med på.

7) Uttalelsen er ikke akseptert av generaldirektør Horn, som hadde forlatt forsamlingen før den var utformet.

8) Uttalelsen gikk ikke «sterkt inn for fred». Det er beklagelig at den ikke foreligger.

Det fremgår ikke av P.M.-et slik som det gjengies i undersøkelseskommissjonens innstilling når den nevnte parentes er tilføjet og av

hvem. Men det er en alment anerkjent regel, at gjør man tilføielser i eksisterende dokumenter må også tidspunktet for tilføielsen angles.

Det av Paal Berg gitt P.M. har aldri eksistert den 14. april eller natt til den 14. april. Man ventet på forbindelse med P.M. Kongen til over midnatt og til siste trikk til byen fra Rindås stasjon. Hadde P.M.-et foreligget en aften, hadde det ikke vært nødvendig å gjøre så store anstrengelser for å få tak i H. M. Kongen. Paal Berg kunde bare diktert P.M.-et til minister Wollebæk, med hvem han var i kontakt. Så kunde denne forelagt Kongen P.M.-et til senere besvarelse. P.M.-et måtte da også inneholde Paal Bergs egen mening, som nu ikke fremgår. (Undersøkelseskommissjonens konklusjon, side 143.)

P.M.-et har ikke foreligget. Men Paal Berg som ønsket en muntlig samtale med Kongen, gjorde en del notater og fikk også en del av de tilstedeværende til å gjøre notater. På grunnlag av disse er der så senere konstruert et P.M.

Avsnitt 2 synes satt sammen søndag 14. april. Parentesen må være skrevet etter at industriens uttalelse var blitt borte, — antagelig er denne brent under en brand av et hønsehus på Kolbotn, hvor flere av mine papirer brente. Denne brand fant sted i desember 1941. Dermed bortfaller også P.M.-ets beviskraft. Noen større skade er dog dermed ikke skjedd. Det er nemlig riktig som av undersøkelseskommissjonen anført, side 143: «Imidlertid fikk dette citerte P.M. ingen betydning for utviklingen av begivenhetene fordi samtalen (med H. M. Kongen) ikke kom i stand.»

Ved at man sløifer begynnelsen — initiativet fra Oslo Handelsstands Forenings formann — og slutten — en korrekt fremstilling av, hvad der foregikk hjemme hos direktør Gunnar Schjelderup — blir fremstillingen misvisende.

Da det hele ikke fikk noen betydning, er det for øvrig noe uforståelig, hvorfor det hele er blåst slik op. Det virker som en avledningsmanøvre. Men fra hvad?

LORENTZ VOGT

«Plåtens dag» i S

MOSKVA, 11.

(NTB. fra Reuter) Sovjet-ledet feirer idag plåtens «dagens» og disse feiringene bringer i den anledning intervju med kommanderens admiral Yumasjev. Han karakteriserer Sovjet-Samveldet som sjømakt og sier at byggingen av nye krigsskip og flåtebaser forsert tempo. Admiralen bl. a. at verdens første underbåt ble bygget i Sovjet-Samveldet og fremholder at russisk bygging alltid har vært uavhengig av årtier foran utenlandsbygging.

Mere bølger om ekteparet Samarin

Komiteen for å undersøke den russiske statskansk virksomt avhøre dem.

WASHINGTON, 10.

(NTB fra Reuter) Medlemmer av senatantenes hus J. P. Thomas og Jersey meddelte tirsdag at de freidagte staving mot hr. og fru Michael Samarin, de russiske som representantenes hus' komitee amerikansk virksomhet avhøre. Paret skal være tilstede i en skole for russiske barn i Washington. Det ble meddelt at de hadde meldt for å bli avhørt. Mandag ble det meddelt at Sovjet-Samveldet sendt en protest til De Forente Stater hvor det het at de var og overlevert til den hollandske etterretningstjeneste Federal Bureau of Investigation.

Utenriksdepartementets sakkynndige erklærte tirsdag at amerikansk politikk ikke med seg trengte inn i det russiske krigs New York med mindre det ble begått forbrytelser. I så fall skal det skaffes tilveie arrest og konsulater kan undersøkes.

Uttalelsen fremkom som svar på en anmodning fra kongressen. Mundt i representantenes hus ble det for amerikansk virksomhet komiteen kan innsette fru Stepanovna Kosenkina, en amerikansk skolelærer som komitee avhøre.